

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գր.ում են միմիայն խմբագրատան մէջ. Մեր հասցեն. Тифлис, Редакция «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով. Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԲՈՒՆԻՍԻՆԻՆ

Անկաշառ եւ մարդասեր քաղաքակառուցիչներ. Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դեռ գործելի պէտք է. Նամակ էլ միտածնի գաւառից. Նամակ Օղի-սայից. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌՄԱՆԻՆԵՐ.— ՍԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.— Կանանց խնդրի շուրջը:

ԱՆԿԱՏԱՐ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍԵՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՆԻԹԻՒՆ

Մեր ընթերցողները յիշում են, որ Կուբա կղզում ծագած ապստամբական շարժումը առիթ եղաւ պատերազմի Սպարտակի եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների մէջ: Սպարտակ յաղթից եւ կորցրեց գործընթացը ունեցած իր զերիշխանական կրօնները Կուբա կղզու վրա: Ամերիկայի, պատերազմ յայտնեց Սպարտակին, յայտնել էր, որ նա չունի ոչ մի նուաճողական ձգտում, այլ զեկամարի է միայն մարդասիրական շարժառիթներով եւ որ նա կը տայ Կուբային անկախ հասարակարկական կազմակերպութիւն Հէնց որ կղզու ազգաբնակչութիւնը կը հանդարտվի եւ ամեն տեղ կը հաստատվի բարեկարգ քաղաքացիական կեանք:

Միացեալ Նահանգների պետութիւնը կատարեց իր խոստումը եւ մի քանի շաբաթ սրտնից առաջ, մայիսի 20-ին, նա յանձնեց Կուբա կղզու կառավարութիւնը տեղական ազգաբնակչութեանը յայտնելով, որ Միացեալ Նահանգների զերը արդէն վերջացել է եւ այժմ կարող է հանդէս գալ Կուբա կղզու ազգաբնակչութիւնը իր ընտրած պաշտօնակարներով: Նախ քան կղզուց հեռանալը Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնը կատարել տուեց ընտ-

րութիւններ կղզու ազգաբնակչութեան մէջ, մշակեց տեղական ներկայացուցիչների միջոցով սահմանադրութեան ծրագիրը, ընտրել տուեց Կուբա կղզու հասարակարկական համար նախագահ եւ ապա որոշեց հեռանալ կղզուց: Ամերիկական զեներալ Վուզ յանձնեց կղզին նախագահ Պալմին, իջեցրեց ամերիկական զորակազմը, որից յետոյ բարձրացաւ Կուբայի զորակազմը: Կուբայի անկախութեան հանդէսը մի է նոյն ժամանակ Միացեալ Նահանգների մեծահոգութեան եւ մարդասիրութեան մի այնպիսի մեծ արտայայտութիւն էր, որի օրինակները շատ սակաւ են համաշխարհային պատմութեան մէջ:

Կուբա կղզին փոքր կղզի չէ: Նա ունի 1000 վերստից աւելի երկարութիւն եւ մօտ 100 վերստ լայնութիւն: Այդ կղզու վրա ապրում է մօտ երկու միլիոն ազգաբնակչութիւն: Երկիրը բարեբեր է եւ բուսցնում է հարաւի արմտիներ: Վերջին տասնեակ տարիներ ընթացքում կղզու ազգաբնակչութիւնը քայքայել էր իր տնտեսական վիճակը քաղաքական անկասկած պայմանների, սպանիական ճնշումների եւ պատմաբնական շարժումների շուրջից: Այժմ, երբ վերջնականապէս որոշված է կղզու դերը, երբ տեղական ազգաբնակչութիւնը հասել է իր վաղուց փայտաշատ տնայնաբնութիւն, նա հանգիստ սրտով կը նուիրէ իրան կուլտուրական զարգացման եւ կաշխատէ վերականգնել իր կորցրածը եւ բանալ նոր ասպարէզներ իր ֆիզիքական եւ մասնոր աշխատանքի համար:

Կուբա կղզու ազատութեան փաստը կը մնայ իբրեւ մի լուսաւոր երեւոյթ մարդկութեան նորագոյն պատմութեան էջերում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԻԳՈՐԵՆԻ ՊԵՏԻ Ե

Չեմ կարող թագցնել, որ կիրակի օրը կայացած հարց դրամատիկական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը ինձ անխորժ տպաւորութիւն գործեց: Ես այն տպաւորութիւնը ստացայ, որ ընկերութեան վարչութիւնը կամ անդամները մոռացել են լատինական այն առածը, որ ասում է Finis coronat opus—վախճանն է պսակում գործը: Մարդիկ զեռ ոչ մի էական գործ չը կատարած, որով միայն կարելի է նուազեցնել ընկերութեան անունը, զօր են տալիս ձեռնազանց կողմին: Եւ այդ տեսակ սխալ հասկացման գործունէութեան հետեւանքն եւս այն է ինչու, որ մի ընկերութիւն, որը զեռ նոր է ծնվել, զեռ մանուկի պէս թօթովում է եւ որի քայլերը զեռ զոգոգուն են, կամենում է ունենալ պատուաւոր, նպատակը անդամներ, այսինքն կամենում է ընդունել անպիսի կերպարանք: Որը, սովորաբար, հասարակական նշանակութիւն ունեցող ընկերութիւնները, որոնց թիւն պատկանում է եւ դրամատիկականը, ընդունում են միայն մի քանի տարի անընդհատ, օգտակար գործունէութիւնից եւ աշխատութիւնից յետոյ:

Գործ եւ ձեռնազանցութիւն. առաջինը թողած, վերջինի ետեւից է ընկել դրամատիկական ընկերութիւնը: Ինչ է ընկերութեան դիւան: որ նպատակը.— դրամատիկական արուեստը զարգացնել իր անդամների մէջ, կազմակերպել մշտական եւ պատահական հայկական ներկայացուցիչներ: Այդ գիտաւոր, ըստ ամենայնի համակրելի նպատակին պէտք է հէնց սկզբից ձգտէ ընկերութիւնը, մի կողմ թողնելով երկրորդական կամ աւելի ծիցն ասեմք, պատահական նպատակները, ինչպէս պատուաւոր եւ նպատակ անդամներ ընտրել եւ այդպիսով, հէնց գործի

սկզբում, այնպիսի խնդիրներ արժարձելը, որոնք կարող են զանազան թիրախագրութիւնների եւ զգոհութիւնների առիթ տալ: Եւ ինչ հարկ կայ հէնց գործի սկզբում այդպիսի բաների ձեռնարկել: Ինչ մի առանձին պատու է այս եւ այն յայտնի թատրոնական գործիչի համար ընտրվել պատուաւոր անդամ մի ընկերութեան, որ զեռ ոչ մի գործ չէ կատարել, որի բարոյական ֆիզիոնոմիան զեռ որոշապէս չէ արտայայտել: Երբ ընկերութիւնը մի քանի տարի կը գործէ, երբ նա ձեռք կը բերէ հասարակութեան համակրութիւնը եւ սէրը իր օգտակար գործունէութեամբ, երբ ուրեմն նա կը հանդիսանայ հասարակական մի ոյժ, այն ժամանակ եւ թանկագին կը լինեն նրա գնահատումները այս եւ այն գրական գործիչի գործունէութեան վերաբերմամբ: Դեռ պատուաւոր անդամ ընտրելու հարցի վրա մենք առանձնապէս չենք ծանրանում, որովհետեւ ընկերութեան կանոնադրութեան մէջ ասված է, որ կարելի է պատուաւոր անդամ ընտրել այն անձանց, որոնք իրանց անձնական գործունէութեամբ մեծ ծառայութիւն են մատուցել կամ կարող են մատուցանել հայկական թատրոնական արուեստին, բայց ինչ վերաբերում է նպատակ անդամներ ընտրելու հարցին, մենք գտնում ենք, որ վարչութեան տուած բացատրութիւնը կանոնադրութեան § 11-ի մասին միանգամայն ձգձգումն է: Վարչութիւնը առաջարկեց ընտրել պ. Ա. Թարխանեանին նպատակը անդամ, հիմնվելով այդ յօդուածի վրա: Այդ, այդ յօդուածում ասված է. «այն անձերը, որոնք իրանց անվճար գործունէութեամբ ներպատուում են ընկերութեան նպատակներին, կարող են ընտրվել նպատակ անդամ»: Այժմ հարցնում ենք—ինչով է նպատակ Թարխանեանը ընկերութեան նպատակներին եւ ինչպէս կարող էր նպատակ քանի որ ընկերութիւնը նոր է կազմվել: Մեզ պատասխանում

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԿԱՆԱՆՑ ԽՆԴԻՐ ԾՈՒՐԶԸ

Եթէ մի ընդհանուր խօսքով ընտրողները Արտեմիսը զերը զէպի ֆեմինիզմը—այն ժամանակ այդ կանտանները մի ամիտ-իզէ ալ իստական: Բայց այս իդէալիզմը առաջին հանգիստը որքան գրաւիչ լինի իր երեսուցի, իր միամտութեամբ, իր պարզամտ ընտրութեամբ, այնու ամենայնի մի առանձին թափանցող դիտողութեան կարիք չը կայ նկատելու եւ այդ երեսի անբաժան աստուածը, որ շատերը գուցէ յետադիմութիւն անուանեն, բայց մենք կը գերադասենք աւելի շուտ միատուած Բիմաւոր եւ մասամբ մակերեւոյթականութիւն անուանել:

Մինչեւ այժմ լոյս տեսած համարների դերթէ ընտր աչքի ընկնող յօդուածներում կարմիր թերթի շուրջված է այս աստուածը: Այս յօդուածները ընդհանրապէս պատկերակական չեւտ են կրում եւ տեղ-տեղ նոյն իսկ լիբիքական ձևի գեղարվեստով են փայլում: Իսկ ընտանական միտքը, այն հայեացքը, խոր դիտողութիւն առհասարակ բացակայում են: Ամենից աչքի ընկնող պակասութիւններից մէկն էլ այն է, որ տեղի եւ ժամանակի սկզբունքը, որ հայ մայրերին քարոզ կարողանա այնքան ուժեղ, եւ մեր կարծիքով, շատ իրաւաւոր կերպով չեւտում է—հիմնովին մտազոյնութեան է արվում: Երբ խնդրել վերաբերում է ընդհանրապէս ֆեմինիզմին, որի ֆունդամենտը այսպէս թէ այնպէս հայկական միջավայրից բոլորովին զուրբ է եւ ներկայանում է իբրեւ օտար կուլտուրայի մի արդար: Անս մի այսպիսի ընդհանուր երեւոյթի շնորհիվ չափվում է սեփական մասշտաբով, հայկական աստիճանացոյցով: Կան դրութիւններ սակայն, թէ հասարակական կեանքում եւ ընդհանրապէս արտաքին աշխարհում, որոնք

անհար է կաղապարել, սեփական իդէալներին յարմարացնել—որովհետեւ դրանք ունեն իրանց ներքին, ինքնուրոյն ընթացքը—այլ պէտք է ուսումնասիրել ըմբռնել այդ դրութիւնները եւ ըստ այնմ նոր իդէալներ մշակել:

Այս ընդհանուր նկատողութիւններին վերջ տալու եւ մեր ասածները հիմնաւորելու համար այժմ անցնենք իսկական ապացոյցներին: Երկրորդ համարի առաջնորդող յօդուածում շատ ճիշտ է նկատված, որ «ամեն մի նոր յեղաշրջում, որը կը կատարվի հասարակութեան կեանքին մէջ, բնականաբար իրան նպատակ կունենայ հասարակութեան բաղադրութիւնը: Արդ, կանանց ազատագրութեան հարցը ըստ Արտեմիսի» մին է անշուշտ այն մեծ յեղաշրջումներին, որոնք մարդկութեան ճակատագրին վրա կունենան խորունկ ազդեցութիւն: Եւ այս միայն այն դէպքում՝ եթէ այդ շարժումը Բիմաւոր եւ օգտակար նպատակի մը կը թնամ կառավանայ: Այս խօսքերից ընթերցողն արդէն ակամայ այն տպաւորութիւնն է ստանում թէ կանանց ազատագրութեան խնդիրը «հիմնաւոր եւ օգտակար նպատակի մը կը թնամ» չէ առաջանում:

Այս տպաւորութիւնը մի քանի տողից յետոյ արդէն միանգամայն արգարանում է—«Ենթադրենք դարձեալ պահ մը, որ ֆեմինիզմը կը յաղթանակէ շուտով. վիսաւ դուրս ուրիշ ինչ օգուտ կայ այդ ուղի մտադիւրեան համար» (տողերը մենք ենք ընդգծում): Իսկ վիսաւդը հիմնարկութեան անկիւնաքարը ընտանիքն է, եւ առանձնապէս զաւակը: «Ենթադրել բնական ճամբէն զուրբ, մեր սուրբ ու փախուկ պատճառ անկողն ուղի տակ, նետելով մեր վզէն զաւակին մտքին ու սրտին վրա հսկելու բնական պարտականութիւնը... Այդ բոլորին համար կը անել, նախ պիտի տուէ՞ զաւակը, անանք...» Ճիշդ մի է նոյն միտքն է յայտնում եւ Ս.—Վարդը իր մի յօդուածում—«Ենթադրենք մը՝ կինը ընտանեկան յարկէն իբր գուրբ միտքով գործութիւն մը՝ վտանգաւոր է: Բայց այն ազգերը, որ կանանց

համար շուկայական եւ հրապարակային ամեն աշխատանքի հետեւելու սկզբունքը առաւել կամ նուազ չափով ազատ հոգակեցին, անոնք հանեցին կինը իր ընտանեկան սրբարանէն եւ դրին այն ահաւոր ճամբուն վրա, որ զէպի անկում կը տանի կինը: Իսկ այս անկումն անտարբէր հարթագրողները ծայրայեղ յառաջադիմականներն էին, որոնք «փաստեցին թէ բարոյականի պաշտպանութիւնը կեղծիք եւ նախապաշարում մէ ստակ, պէտք է քանդել այդ վաղեմի պատուաւոր, պէտք է բանալ նախապաշարումի ամբակուռ գոնիքը եւ կինը աշխատանքի, նոյնպիսի եւ կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մէջ, մղել, հասարակացնել, որմէ զուրբ ժայթքեց գեղեցկութիւնը իբր մեծագոյն դրամագրութիւն նկատող կիսաշխարհիկ կիներու, իրենց մարմինը վաճառող կիներու ճիւղազային դաս: Հին կը կայանայ ուրեմն կնոջ զատագրութեան ձգտումը: Անս ինչ մը մեծ մասամբ արդի եւրոպացի կնոջ ծայրայեղ ազատագրական տենչի օրերէն ծնաւ. եւ ծնածը վիժուածք մ էր, պիտակ մը»:

Բայց ինչ է այս ստակալի վիժուածքը՝ մօր ֆեմինիզմի էութիւնը—հարցաւոր ընթերցողը սրա վերաբերմամբ իրար է որ եւ է հիմնաւոր պատասխան որոնում նոյն յօդուածներում: Այսպիսի շարածին շարժման հետեւանքները (ինչպէս յետոյ կը տեսնենք) շատ միակողմնաբան հետեւանքներ) ամենամասլ գոյներով նկարագրելուց առաջ զեռ պէտք էր ընդհանրապէս այդ շարժումն էութիւնը, հիմնական գծերը պարզել, նրա պատահական զարգացման գիտաւոր շրջաններն ուրուագծել—այս զէպը ընթերցողը գտնէ առիթ կունենար ի մօտոյ ծանօթանալու այդ աշխարհաւոր ճիւղազային, որ միայն «պիտակներ» է վիժում: Լուրջ դիտողութեան, անպառ քննադատութիւնների փոխարէն՝ մենք հանդիպում ենք միայն թեթեւ, մակերեւոյթական ակնարկներին: Մեզ համար շատ մութն է եւ անհասկանալի մասնաւոր այն հանգամանքը, որ մի եւ նոյն յօդուածագիրը մի կողմից գրում է կնոջ ազա-

տագրութեան հարցը «ժամանակէ մ' ի վեր հոգր արձագանք գտած է Եւրոպայի էն պատկառելի մտաւորական կենտրոններու ու շրջաններու մէջ, եւ վիթխարի քայլեր առնելու վերայ է դէպի վերջնական լուծումը»—իսկ միւս կողմից վերոյիշեալ միտքը թէ՛ ֆեմինիզմի յաղթանակը մարդկութեան համար մի չարիք է միայն: Ուրեմն «Եւրոպայի էն պատկառելի մտաւորական կենտրոններն ու շրջանները» նախանցեալ դարի վերջերից սկսած ոչ թէ կուլտուրական առաջադիմութեամբ են ոգեւորվել, ոչ թէ մի ամբողջ սեռի վիճակը բարեփոխելու ուղափարական յափշտակութեամբ, այլ միայն չարիքի, «վիսալ» ահարկու ճանապարհն են հարթել: Ահա թէ ինչ անհեթեթութիւնների է համում Արտեմիսը: Ես ընտրող է նաեւ հետեւեալ նկատողութիւնը—«Մենք ֆեմինիզմի ներկայ սանձարձակ ուղղութեան մէջ կնոջական ոտնակոխ եղած իրաւունքները ձեռք բերելու ետանդին ու տեսչին աւելի՛ այր տարդէն վրէժ լուծելու (ինչպիսի միամտութիւն), անոր դարաւոր անիրաւութիւնները իրեն յիշեցնելու, անոր անձամբողջութիւնը քաւել տալու անորոյ, գուցէ եւ անդիտակից ձգտում մը կը տեսնենք»:

Այս հատուածի մէջ ամբողջված միամտ լուսաբանութիւնները մի կողմ թողած՝ պէտք նկատենք, որ յարձակումները տղամարդկանց հասցէին նորութիւն չեն, այլ բնական հնամաշ մի զէնք: Կար ժամանակ, երբ Եւրոպայում կին գրողներից շատերը, իրանց դասը պաշտպանելու միակ միջոցը համարում էին ֆրագորութեամբ զբաղվել, խիստ եւ անխնայ լինել յարձակումների մէջ, երբ հարկաւոր էր տղամարդկանց «ստորութիւնը», «անբարոյականութիւնը» եւ «բնականապէս հակումները» ընտրելու Բայց այս անձնապատման մտակողները իրանց երբեմնակի գուցէ հիմնաւոր յարձակումների հետ միասին մտազոյնեան էին տալիս այն հանգամանքը, որ հէնց տղամարդիկն են եղել կանանց ազատագրութեան խնդրի առաջնակարգ զօրավիճակը: Այսպէս որ չա-

Պրոպագանդայի վերաբերեալ այլ և այլ հարցերի ու կանոնների մշակումն:

Մայիսի 24-ին բացվեցին երկրորդ սեկցիայի նիստերը՝ ուսուցիչական-բարձրագույն դասարանական կազմակերպչական հարցերի մասին:

Մայիսի 26-ին նշանակված էր Կաթողիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխի ընտրութեան երկրորդ ժողովը, այդ պատճառով մօտ 1000 ծխականներից ժողովված 40 հոգու ընտրութիւնը բազմաթիւ վաւերական ճանաչվեց Միաձայն երէցփոխի ընտրվեց երկուսը հաւատարմատար Յովսէփ Ամիրխանեան, իսկ հարկաւորները ընտրվեցին ճարտարագետ պ. Կ. Իւզաբեան, քաղաքային իրաւասու պ. Ա. Քաթանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Ա. Մուխանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Գ. Բայանդուրեանի հաշիւները: Գաղտնի քուէարկութեան հարկ չեղաւ, թէև ևայր նախագահն անպարկեշտ ժողովը դառը փորձից խրատված՝ պարտք չդրեց նորընտիր երէցփոխի վրա սահմանելու նախկին երէցփոխի այն բաւական խոշոր գումարը, որ նա ի պահեստ է դրել թիֆլիսի մի դասարանները: Վճարեց նաև ձեռնարկել եկեղեցու վերանորոգութեան գործին:

Մայիսի 30-ին, գերեզման 12 ժամին, ինչպէս հարողում է «НОВОСТИ» լրագրից, Վարչապետի երկաթուղու արագ գնացքով Պետերբուրգից ճանապարհ ընկան Բերլին՝ հիւսիսային գիւղատնտեսական ընկերութեան ձեռքով կազմակերպած գիւղատնտեսների էկսկուրսիայի անդամները: Այդ էկսկուրսիայի գլուխ կանգնած է գիւղատնտեսութեան աւագ մասնագետ Ա. Ա. Գալանթը: Երկրագործութեան անպատեական կառուցման միջոցով կառուցված էր Կաթողիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու վերանորոգութեան մէջ: Էկսկուրսիայի անդամների թիւում գտնվում են Ֆինլանդիայի միսիստրութեան անուտարական բաժնի գլխաւոր Ա. Ա. Մուրաչկինցի, կաթնատնտեսական ինստիտուտի Վ. Սոկոլովի, Ֆինլանդիայի միսիստրութեան անանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնակց Ե. Ս. Կարապետի: Էկսկուրսիայի մասնակցողների թիւում գտնվում են նոյնպէս իւզաբեանցիական մասնագետներ, որոնք հաւաքվել են Ռուսաստանի զեմլային ծայրերից:

Պարագուէնները թիֆլիսի դատաստանական պալատում, նոյնպէս և թիֆլիսի նահանգական դատարանում, ամառվայ շրջերի պատճառով, յունիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը տեղի կունենան առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 ժամը կէտորից յետոյ:

Ներքին գործերի միսիստրութեան մէջ յարուցված է բժշկական ոստիկանութեան կանոնադրութեան կանոնները վերաքննելու հարցը: Ինչպէս յայտն է, այդ կանոնները կատարելապէս հնացած են և չեն համապատասխանում ժամանակակից կենսաբանական գիտելիքները և քաղաքները կը մշակեն իրանց ենթակառուցվածքը և գրանք նիւթ կը ծառայեն անսխալ կազմակերպման նոր օրէնքների համար: Մտադրութիւն կայ ամբողջ անխիտարական բժշկական գործը յանձնել զէմստովոններին և քաղաքներին:

Ժողովրդական լուսաւորութեան միսիստրութիւնից յայտարարվում է, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 4-ին Համբուրգ քաղաքում բացվում է արեւելագետների XIII-դ միջազգային կոնգրէս:

Մայրաքաղաքի լրագրիները հարողում են, որ պետական ինստիտուտական կասսաների վարչութիւնը ներկայումս կամենում է ընդարձակել իր գործունէութիւնը, և այդ նպատակով մշակվում է եկամտակները ապահովագրելու բաժանմունքը հիմնելու հարցը: Նախագիծը շուտով պատրաստ կը լինի և եթէ արգելքներ չը պատահեն, նա կառավարվի պետական խորհրդի քննութեանը վերջին նստաշրջանում, իսկ մի տարուց յետոյ կը սկսէ գործադրվել: Սկզբներում մտադրութիւն կայ հարաւորութիւն տալ մասնաւոր անձանց ապահովագրելու եկամուտը փոքրիկ գումարներով, մինչև 400-500 ռ. տարեկան:

Մայիսի 24-ին բացվեցին երկրորդ սեկցիայի նիստերը՝ ուսուցիչական-բարձրագույն դասարանական կազմակերպչական հարցերի մասին: Մայիսի 26-ին նշանակված էր Կաթողիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխի ընտրութեան երկրորդ ժողովը, այդ պատճառով մօտ 1000 ծխականներից ժողովված 40 հոգու ընտրութիւնը բազմաթիւ վաւերական ճանաչվեց Միաձայն երէցփոխի ընտրվեց երկուսը հաւատարմատար Յովսէփ Ամիրխանեան, իսկ հարկաւորները ընտրվեցին ճարտարագետ պ. Կ. Իւզաբեան, քաղաքային իրաւասու պ. Ա. Քաթանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Ա. Մուխանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Գ. Բայանդուրեանի հաշիւները: Գաղտնի քուէարկութեան հարկ չեղաւ, թէև ևայր նախագահն անպարկեշտ ժողովը դառը փորձից խրատված՝ պարտք չդրեց նորընտիր երէցփոխի վրա սահմանելու նախկին երէցփոխի այն բաւական խոշոր գումարը, որ նա ի պահեստ է դրել թիֆլիսի մի դասարանները: Վճարեց նաև ձեռնարկել եկեղեցու վերանորոգութեան գործին:

Պետերբուրգի պոլիտեխնիկական ինստիտուտում դասախոսութիւններ լսելու համար վճարորոշված է 100 ռ. տարեկան: Սակայն մի նոր մուծութիւն է արված. ցանկացողները կարող են նշանակած գումարից աւելի գումար մտցնել, այնպէս որ այդ աւելորդ գումարից կը տրվեն չքաւոր ուսանողների վճարները:

Մայրաքաղաքի լրագրիները հարողում են, որ կովկասեան զինուորական շրջանի շտաբի հրամանատար զեմերալ-էյտենանտ Ն. Ն. Բելլովսկի հասաւ Պետերբուրգ:

Սենատի բացատրութեան համաձայն, դուստրի թեւական կազմը, դուստր բաղկացած կը լինի միմիայն քրիստոնեաներից, թէ նրա կազմի մէջ կը գտնվին և ոչ-քրիստոնեաներ, չէ կարող քաղաքային կանոնադրութեան 56-դ յօդուածով որոշած ձայնաւորների թիւից աւելի լինել:

Թիվ Այիժ մեզ գրում են. «Երբեք, յունիսի 2-ին, թեյուսի ս. Նունէի օրերուց դարձող դարձում կալցացաւ ակու Սյու տարի դարձնելով 20 հոգի, որոնք թիւը 10 հոգի հայեր էին, 9 վրացիք և մէկը ուսուցիչ: Հայերից մրցանակ ստացան 4 հոգի, իսկ վրացիներից 2: Իրանից ծայրէ ծայր լինել էր խոսն բազմութեամբ: Ակտը սկսվեց ժամի 11:30-ին և վերջացաւ 1-ին: Վերջին ժամանակները ս. Նունէի դարձող, շնորհիւ նախագահուհի Սօֆիա Ստանիսլաւնովնա Գանսեվիչի ժաջանութեան և ջանքերի, գտնվում է ծաղկեալ վիճակի մէջ:»

Ա. Ա. Յիւրազեան մեզ գրում են. «Վերջապէս մի ամբողջ տարի անցած յաջորդի մտաւոյց յետոյ երկի, շարժել, յունիսի 1-ին, երեկոյեան ժամը 4-ին, քաղաքը եկաւ մեր նոր յաջորդ Բարգէն վարդապետ Աղամալեանը. Եկեղեցիների գանդակների անընդհատ ղողանջիւնը աւետելով նրա մտաւորութիւնը, ժողովուրդը շտապեց եկեղեցի իր նոր յաջորդին դիմաւորելու և բարի գալուստ մաղթելու: Ինչպէս կարճից, երկուստար լրագրից դիմելու եկեղեցի, որ տեղ նախ պատշաճաւոր աղօթքից յետոյ դարձաւ դէպի ժողովուրդը, ողջունեց և համատեսապէս ասեց, որ Վեհափառ Հայրապետի հրամանով նշանակվելով Ախալցխայի փոխտարի, բերել է նրանց ողջուն Սյու, կիրակի, պատուրազին, խոսն երկուս թաղում ներկայութեամբ օրվայ օրվայ հոգեգալստեան մասին մի քարոզ խոսեց: Մեր նոր յաջորդը նորընտիր վարդապետներից է:»

Բ. Ա. Միսիստրութեան մեզ գրում են. «Մայիսի 19-ին և 26-ին «Երկաթէ» թատրոնում, տեղական վրացի և հայ սերողները միացեալ ոյժերով խաղացին «Պարիզի անգլաներ» պիեսը: Առաջին ներկայացման գները սովորական էին, իսկ երկրորդինը է ժամացրած: Այս ներկայացումը մի փորձ էր, որ երկու հարեւան ազգութեան զաւակներին աւելի սերտ կերպով է կապում իրար հետ հասարակական գործերում: Ուրախ էինք թէ մենք և թէ նրանք:»

Ա. Ա. Քաթանեան մեզ գրում են. «Ոմն Մեյլիքեան, մայիսի 26-ին մեր քաղաքում իրեւ. թէ ներկայացրեց ին. Գալֆանտի «Արչալ» ողբերգութիւնը: Ինչպէս տպված ամառայիններից երեւում է, այդ պարտը հասարակ մտկանացու չէ, այլ «ИЗВЕСТНЫЙ ТРАГИКЪ АРЧЕЛЬ», կամ «Նայ բեմի յայտնի ողբերգու զերասան» է և այդ տիտղոսը ստացել է իր ասելով, Արաթութեանում մի բարձրաստիճան անձից... Սակայն այդ հանգամանքը չը խանգարեց պիեսը փառաւոր կերպով տապալելու: Մի բանի համար միայն կարելի է շնորհակալ լինել պարտից, որ նա խոհեմութիւն ունեցաւ վերջին գործողութիւնը չը խաղալու և կէս գիշերը վաղուց անցած վերջ տուեց: Բայց բազմաթիւ հանդիսատեսներից շատերը իրանց լսելով տեսնելով սկանդալ սարքերին զայտնի ողբերգուի ղէմը—Աֆիլաներից երեւում էր, որ Մեյլիքեան ինչ որ ձեռնարկները պիեսի կարգը Գամառ-Գալֆայայից: Մի ժամանակ մեր գաւառական համեստ բեմը, ուր մօտ 40 տարի է, որ փայլում է գաւառացի կնոջ շնորհը, գրաւում էր հայ բեմին անձնուէր ծառայող և արժանաւոր զերասաններից շտաբի մեջ: Նոյն իսկ հռչակաւոր Աղամալեան խաղացել է մեր բեմի վրա. բայց հիմա երկաթուղիների շնորհիւ մեր աչքի ընկնող զերասանները այցելում են Ալեքսանդրոպոլ, Կարս, Երեւան և այլ քաղաքներ, Ախալցախը իսպառ մոռացել են. դժբաղդարար զայտնի ողբերգուներն են, որ չեն մոռանում մեզ: Միայն նոր կազմակերպված «Հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը» կարող է մեզ ազատել այդ ժողովրդական ներկայացումների պահանջ և պատրաստի հող կայ, սիրողներ ունենք, մնում է, որ ընկերութիւնը զեկաւարներ ուղարկէ և թոյլտուութիւն ձեռք բերէ, ապա հետ կը լինի ժողովրդական ներկայացումներ կազմակերպել և աջողութիւն ունենալ:»

«Mouvement Macedonien» լրագրի խոսքով, Բ. Դուրը զինեց յունաց կառավարութեանը ինտրիւզ յանձնել իրան արքանական յեղափոխական կոմիտէի այն անդամներին, որոնք ապաստան ունեն յունական հողի վրա: Առաւել, որ Ալեքսանդր հակափառ և կատարելու այդ խնդիրը: Յունաստանը պատճառունի հայածելու արքանական յեղափոխականներին Յայտնի է, որ արքանականները ձգտում են կատարել ինքնավարութեան իրանց երկրի համար: Այդ նպատակով նրանք կազմում են կոմիտէներ, տալիս են նրանց միջոցներ և պատրաստվում են վճարական գործողութիւններ սկսել թիւրքիայի դէմ, որպէս Ալեքսանդր Նուրի ինքնավարութիւնը Նուրի արքանականներին ստիպելու արքանական յեղափոխականներին Յայտնի է, որ արքանականները ձգտում են կատարել ինքնավարութեան համար: Յունաստանը, որը սովոր է նայել արքանական ժողովրդի վրա, որպէս իր մասի վրա, մեծ տեսնութեամբ է հետեւում արքանականների ազգային վերածնութեանը: Յունաստանը ամեն միջոցներ գործ էր դնում արքանականների ազգային զարգացումը խանգարելու համար: Օրինակներ շատ կան, որոնցից կը բերենք միայն մէկը: Ալեքսանդր կոմիտէի Բուխարեստում վճանց հրատարակել պրոֆէսոր Կոստանտին Սիմոնօփոլիէսի արքանական բառարանը: Կոմիտէի էմիսարները բանակցութիւններ սկսեցին հեղինակի հետ նրա ձեռագիրը գնելու վերաբերմամբ: Արդէն պայմանք պէտք է ստորագրվել, երբ յանկարծ Դուրացի յունական հիւպատոսը, իմանալով արքանական կոմիտէի գիտադրութիւնը, հրախրեց իր մօտ Սիմոնօփոլիէսի որդուն և ալբանական երկու իշխաններին՝ Լէֆթոլիին և Բարբերիին: Հիւպատոսը տաւարկեց նրանց, որ ինքն կը տպագրել տայ բառարանը, և խոստացաւ մեծ գումար տալ բնագրի համար: Ալբանացիները զիբահաւատութեամբ յանձնեցին հիւպատոսին բնագրի և, ամենեւեւ չը կասկածելով, որ նա կարճ ժամանակից յետոյ կը վճարէ խոստացած գումարը, գնացին տուն: Շուտով դրանից յետոյ հիւպատոսը մեղադրեց Լէֆթոլիին, Բարբերիին և պրոֆէսոր Սիմոնօփոլիէսի որդուն, թէ նրանք յեղափոխական կոմիտէի անդամներ են: Լէֆթոլիին և Բարբերիին բանտարկեցին, իսկ երկուստար Սիմոնօփոլիէսին, չլիթայակապ, տարան Սկուտարի, ուր նրան, երեւի, դատի կենդանակենս Բարբերիին ընտանիքը հիւպատոսը ուղարկեց Ալեքսանդր Պետը և յուսաւ, որ յունաց կառավարութիւնը կը բաւականապէս նրանով, որ արգելեց այդ հրատարակութիւնը: Բնագրի ոչնչացումը կատարելապէս վանալով կը լինի և:

Մայիսի 26-ին նշանակված էր Կաթողիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխի ընտրութեան երկրորդ ժողովը, այդ պատճառով մօտ 1000 ծխականներից ժողովված 40 հոգու ընտրութիւնը բազմաթիւ վաւերական ճանաչվեց Միաձայն երէցփոխի ընտրվեց երկուսը հաւատարմատար Յովսէփ Ամիրխանեան, իսկ հարկաւորները ընտրվեցին ճարտարագետ պ. Կ. Իւզաբեան, քաղաքային իրաւասու պ. Ա. Քաթանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Ա. Մուխանեան, իսկ անձամբխոսները պ. Գ. Բայանդուրեանի հաշիւները: Գաղտնի քուէարկութեան հարկ չեղաւ, թէև ևայր նախագահն անպարկեշտ ժողովը դառը փորձից խրատված՝ պարտք չդրեց նորընտիր երէցփոխի վրա սահմանելու նախկին երէցփոխի այն բաւական խոշոր գումարը, որ նա ի պահեստ է դրել թիֆլիսի մի դասարանները: Վճարեց նաև ձեռնարկել եկեղեցու վերանորոգութեան գործին:

Մայիսի 30-ին, գերեզման 12 ժամին, ինչպէս հարողում է «НОВОСТИ» լրագրից, Վարչապետի երկաթուղու արագ գնացքով Պետերբուրգից ճանապարհ ընկան Բերլին՝ հիւսիսային գիւղատնտեսական ընկերութեան ձեռքով կազմակերպած գիւղատնտեսների էկսկուրսիայի անդամները: Այդ էկսկուրսիայի գլուխ կանգնած է գիւղատնտեսութեան աւագ մասնագետ Ա. Ա. Գալանթը: Երկրագործութեան անպատեական կառուցման միջոցով կառուցված էր Կաթողիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու վերանորոգութեան մէջ: Էկսկուրսիայի անդամների թիւում գտնվում են Ֆինլանդիայի միսիստրութեան անուտարական բաժնի գլխաւոր Ա. Ա. Մուրաչկինցի, կաթնատնտեսական ինստիտուտի Վ. Սոկոլովի, Ֆինլանդիայի միսիստրութեան անանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնակց Ե. Ս. Կարապետի: Էկսկուրսիայի մասնակցողների թիւում գտնվում են նոյնպէս իւզաբեանցիական մասնագետներ, որոնք հաւաքվել են Ռուսաստանի զեմլային ծայրերից:

Պարագուէնները թիֆլիսի դատաստանական պալատում, նոյնպէս և թիֆլիսի նահանգական դատարանում, ամառվայ շրջերի պատճառով, յունիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը տեղի կունենան առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 ժամը կէտորից յետոյ:

Ներքին գործերի միսիստրութեան մէջ յարուցված է բժշկական ոստիկանութեան կանոնադրութեան կանոնները վերաքննելու հարցը: Ինչպէս յայտն է, այդ կանոնները կատարելապէս հնացած են և չեն համապատասխանում ժամանակակից կենսաբանական գիտելիքները և քաղաքները կը մշակեն իրանց ենթակառուցվածքը և գրանք նիւթ կը ծառայեն անսխալ կազմակերպման նոր օրէնքների համար: Մտադրութիւն կայ ամբողջ անխիտարական բժշկական գործը յանձնել զէմստովոններին և քաղաքներին:

Ժողովրդական լուսաւորութեան միսիստրութիւնից յայտարարվում է, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 4-ին Համբուրգ քաղաքում բացվում է արեւելագետների XIII-դ միջազգային կոնգրէս:

Մայրաքաղաքի լրագրիները հարողում են, որ պետական ինստիտուտական կասսաների վարչութիւնը ներկայումս կամենում է ընդարձակել իր գործունէութիւնը, և այդ նպատակով մշակվում է եկամտակները ապահովագրելու բաժանմունքը հիմնելու հարցը: Նախագիծը շուտով պատրաստ կը լինի և եթէ արգելքներ չը պատահեն, նա կառավարվի պետական խորհրդի քննութեանը վերջին նստաշրջանում, իսկ մի տարուց յետոյ կը սկսէ գործադրվել: Սկզբներում մտադրութիւն կայ հարաւորութիւն տալ մասնաւոր անձանց ապահովագրելու եկամուտը փոքրիկ գումարներով, մինչև 400-500 ռ. տարեկան:

Պետերբուրգի պոլիտեխնիկական ինստիտուտում դասախոսութիւններ լսելու համար վճարորոշված է 100 ռ. տարեկան: Սակայն մի նոր մուծութիւն է արված. ցանկացողները կարող են նշանակած գումարից աւելի գումար մտցնել, այնպէս որ այդ աւելորդ գումարից կը տրվեն չքաւոր ուսանողների վճարները:

Մայրաքաղաքի լրագրիները հարողում են, որ կովկասեան զինուորական շրջանի շտաբի հրամանատար զեմերալ-էյտենանտ Ն. Ն. Բելլովսկի հասաւ Պետերբուրգ:

Սենատի բացատրութեան համաձայն, դուստրի թեւական կազմը, դուստր բաղկացած կը լինի միմիայն քրիստոնեաներից, թէ նրա կազմի մէջ կը գտնվին և ոչ-քրիստոնեաներ, չէ կարող քաղաքային կանոնադրութեան 56-դ յօդուածով որոշած ձայնաւորների թիւից աւելի լինել:

Թիվ Այիժ մեզ գրում են. «Երբեք, յունիսի 2-ին, թեյուսի ս. Նունէի օրերուց դարձող դարձում կալցացաւ ակու Սյու տարի դարձնելով 20 հոգի, որոնք թիւը 10 հոգի հայեր էին, 9 վրացիք և մէկը ուսուցիչ: Հայերից մրցանակ ստացան 4 հոգի, իսկ վրացիներից 2: Իրանից ծայրէ ծայր լինել էր խոսն բազմութեամբ: Ակտը սկսվեց ժամի 11:30-ին և վերջացաւ 1-ին: Վերջին ժամանակները ս. Նունէի դարձող, շնորհիւ նախագահուհի Սօֆիա Ստանիսլաւնովնա Գանսեվիչի ժաջանութեան և ջանքերի, գտնվում է ծաղկեալ վիճակի մէջ:»

Ա. Ա. Յիւրազեան մեզ գրում են. «Վերջապէս մի ամբողջ տարի անցած յաջորդի մտաւոյց յետոյ երկի, շարժել, յունիսի 1-ին, երեկոյեան ժամը 4-ին, քաղաքը եկաւ մեր նոր յաջորդ Բարգէն վարդապետ Աղամալեանը. Եկեղեցիների գանդակների անընդհատ ղողանջիւնը աւետելով նրա մտաւորութիւնը, ժողովուրդը շտապեց եկեղեցի իր նոր յաջորդին դիմաւորելու և բարի գալուստ մաղթելու: Ինչպէս կարճից, երկուստար լրագրից դիմելու եկեղեցի, որ տեղ նախ պատշաճաւոր աղօթքից յետոյ դարձաւ դէպի ժողովուրդը, ողջունեց և համատեսապէս ասեց, որ Վեհափառ Հայրապետի հրամանով նշանակվելով Ախալցխայի փոխտարի, բերել է նրանց ողջուն Սյու, կիրակի, պատուրազին, խոսն երկուս թաղում ներկայութեամբ օրվայ օրվայ հոգեգալստեան մասին մի քարոզ խոսեց: Մեր նոր յաջորդը նորընտիր վարդապետներից է:»

Բ. Ա. Միսիստրութեան մեզ գրում են. «Մայիսի 19-ին և 26-ին «Երկաթէ» թատրոնում, տեղական վրացի և հայ սերողները միացեալ ոյժերով խաղացին «Պարիզի անգլաներ» պիեսը: Առաջին ներկայացման գները սովորական էին, իսկ երկրորդինը է ժամացրած: Այս ներկայացումը մի փորձ էր, որ երկու հարեւան ազգութեան զաւակներին աւելի սերտ կերպով է կապում իրար հետ հասարակական գործերում: Ուրախ էինք թէ մենք և թէ նրանք:»

Ա. Ա. Քաթանեան մեզ գրում են. «Ոմն Մեյլիքեան, մայիսի 26-ին մեր քաղաքում իրեւ. թէ ներկայացրեց ին. Գալֆանտի «Արչալ» ողբերգութիւնը: Ինչպէս տպված ամառայիններից երեւում է, այդ պարտը հասարակ մտկանացու չէ, այլ «ИЗВЕСТНЫЙ ТРАГИКЪ АРЧЕЛЬ», կամ «Նայ բեմի յայտնի ողբերգու զերասան» է և այդ տիտղոսը ստացել է իր ասելով, Արաթութեանում մի բարձրաստիճան անձից... Սակայն այդ հանգամանքը չը խանգարեց պիեսը փառաւոր կերպով տապալելու: Մի բանի համար միայն կարելի է շնորհակալ լինել պարտից, որ նա խոհեմութիւն ունեցաւ վերջին գործողութիւնը չը խաղալու և կէս գիշերը վաղուց անցած վերջ տուեց: Բայց բազմաթիւ հանդիսատեսներից շատերը իրանց լսելով տեսնելով սկանդալ սարքերին զայտնի ողբերգուի ղէմը—Աֆիլաներից երեւում էր, որ Մեյլիքեան ինչ որ ձեռնարկները պիեսի կարգը Գամառ-Գալֆայայից: Մի ժամանակ մեր գաւառական համեստ բեմը, ուր մօտ 40 տարի է, որ փայլում է գաւառացի կնոջ շնորհը, գրաւում էր հայ բեմին անձնուէր ծառայող և արժանաւոր զերասաններից շտաբի մեջ: Նոյն իսկ հռչակաւոր Աղամալեան խաղացել է մեր բեմի վրա. բայց հիմա երկաթուղիների շնորհիւ մեր աչքի ընկնող զերասանները այցելում են Ալեքսանդրոպոլ, Կարս, Երեւան և այլ քաղաքներ, Ախալցախը իսպառ մոռացել են. դժբաղդարար զայտնի ողբերգուներն են, որ չեն մոռանում մեզ: Միայն նոր կազմակերպված «Հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը» կարող է մեզ ազատել այդ ժողովրդական ներկայացումների պահան

